

1908

V roce 1908 bylo i v naší obci slavěno 60. výročí panování císaře Františka Josefa I. Místním spolkem válečných veteránů v čele s Konrádem Königem starším (na snímku je to ten sedící zcela vpředu - nalevo od muže s bubínkem) byl při této příležitosti umístěn na skalisku, vystupujícím na severní straně velkého loďkového rybníku, pamětní nápis, připomínající tuto událost. V letech následujících se stejně jako celý areál Königova hotelu i toto místo dále vyvíjelo. Nápis na skále byl nahrazen záhy pamětní deskou, vedle skály vznikla kamenná terasa se schodištěm, na níž byl umístěn dřevěný záneček. Pod terasou – na břehu rybníka – se našel prostor se sezením pro hotelové hosty ohraničený kamenným valem. Skalisko bylo tehdy nazýváno císařským kamenem (Keiserstein), v průběhu první republiky pak musela být pamětní deska jako symbol rakousko-uherské monarchie šňata.

Po druhé světové válce doznával celý reprezentativní areál postupně mnoha změn, které se nevyhnuly ani okolí skaliska. Postupně zmizeli dřevěné stavby i tři rybníky, podobu bývalého hotelového komplexu poznamenaly požáry, demolice a přestavby. Přesto si toto místo v centru obce zachovalo část ze svého kouzla a je na nás, jak budou při srovnávání dřívější podoby areálu, zachycené na starých snímcích s budoucí realitou hodnotit naše počínání generace příští.

Novoveský okrašlovací spolek s podporou obce plánuje v tomto roce zahájit v postupných krocích „okrašlování“ okolí na snímku zachyceného skaliska. V první fázi plánujeme po dohodě s obcí zbourat místo náletových dřevin, iniciovat odstranění soukromého hnojiště pod terasou, očistit terasu se schodištěm.

V následujících krocích plánujeme osadit na terase lavičky a informační tabule, které budou návštěvníky areálu seznamovat s bohatou historií místa, do některého z budoucích projektů se možná podaří zakomponovat i zastřešení terasy jako odpočinkového místa areálu i finální úpravu prostoru před skálou.

Novoveský okrašlovací spolek plánuje na skále osadit pamětní desku Konrádu Königovi, místnímu rodákovi, jenž se významně zasloužil o rozvoj naší obce. Konrád König byl mimo jiné iniciátorem stavby kostela Panny Marie – budoucího svatostánku a dominanty obce. Byl to on, kdo jako člen okrašlovacího spolku přišel již v roce 1899 s myšlenkou označit prameniště Nizy pomníkem a tím obec profilovat a zatraktivnit pro turisty. Naši předchůdci si jeho zásluhy uvědomovali, dokladem úcty k němu je i jeho jmenovka na první z lavic našeho kostela. Teď je řada na nás ☺.

Za NOS –jas- a –mg-

O pytláku Stammelovi

Vydáme-li se ze středu naší obce po cestě, počínající mezi domky Macákových a Syrovátkových k Černé studnici, budeme zároveň kráčet po staré vozové cestě, staré spojnici mezi Novou Vsí a Horní Černou Studnicí. Mineme usedlost Pillerových, kde u domu spolu se stodolou stojí i bývalá mačkárna. Tyto dvě stavby, stojící hned vedle sebe, nejlépe připomínají, na jakých základech vyrostla naše obec. O něco výš ve

Č.p. 7 - U Huštička (-jas- 1993)

otevřené zadní dveře domu nebo dvora, ráno byla zvěřina na místě. Stammel tak zásoboval všechny svatební hostiny v Jizerských horách. Když šel na vojnu (tehdy se sloužilo osm let) už byl proslulým pytlákem, vždyť i o jeho vojenské službě se leccos vypráví. Sloužil prý v Uhrách u císařských kyrysníků a jeho velitelem byl Eduard hrabě Clam-Gallas, majitel revířů v Jizerských horách, v nichž Stammel před vojnu pytláčil. Hrabě to přirozeně věděl. Jednou byl hrabě pozván na lov bílých jelenů a lovecká společnost nestřelila ani kus. Hrabě Clam-Gallas oznámil panstvu, že zná člověka, který jelena uloví, a ne-li, pak se to nepodaří nikomu v celých Uhrách. Podiv, nedůvěra. Velitel tedy zavolal Stammela, dal mu pušku – a bílý jelen padl!

stráni, napravo od cesty, stojí rozlehlá – původně Wolfova hospodářská usedlost s původním číslem 7, jedna z nejstarších a zároveň nejzachovalejších staveb svého druhu v obci, nazývaná místními „U Huštička“ či „U kamenné lavičky“. Vozová cesta překonává silnici a pokračuje vzhůru jako „Alej děti“. Stráž, stoupající pozvolně k Černé studnici, byla dříve zvana místními jako Stammelberk – Stammelův kopec. Pod strání, nalevo pod silnicí, stojí na bytelné podezdívce z nhrubo opracovaných žulových kopáků dodnes starý domek s číslem popisným 5 – u Wenzelů. Tady kdysi bydleli rovněž Wolfové a po nich Zenknerové, asi příbuzní od Augustina Zenknera, jenž pod přezdívkou Stammel byl svého času nejproslulejším pytlákem Jizerských hor.

Pytlák Stammel – vlastním jménem Augustin Zenkner – pocházel z bedřichovské strany hor, z Královky, ze staré sklářské rodiny, narodil se roku 1825. Rod to byl rozvětvený, a aby je lidé rozeznávali, dávali jim různá přízviska. Zenknerům, kteří bydleli v původní rodové usedlosti (německy Stammgut), která stávala v místě dnešní chaty Královky s rozhlednou, přezdívali Stammelové.

Pytláčit začal Stammel prý už v mládí. Nebyl to obyčejný, sprostý pytlák. Lidé ho měli velmi rádi – byl dobrosrdečný a

laskavý a mimoto spolehlivý: za pět zlatek kdykoliv opatřil srnce. Stačilo jen vzkázat nebo promluvit a nechat přes noc

Pohled ze „Stamlberku“ do vsi (-jas- 1/2003)

Kdo ví, je-li pravdivá ta uherská příhoda o bílém jelenu, ale svědčí o proslulosti a věhlasu, který se nad pytlákem vznášel. Pravděpodobněji již zní, že Clam-Gallas nabídl po vojně Stammelovi místo hajného v Jizerských horách, podle osvědčené praktiky o kozlu, nejlepším zahradníkovi. Stammel tehdy prý

Puška Augustina Zenknera, řečeného Stammel. Dnes patří Ronu Zenknerovi (z ročenky JJHS 2007)

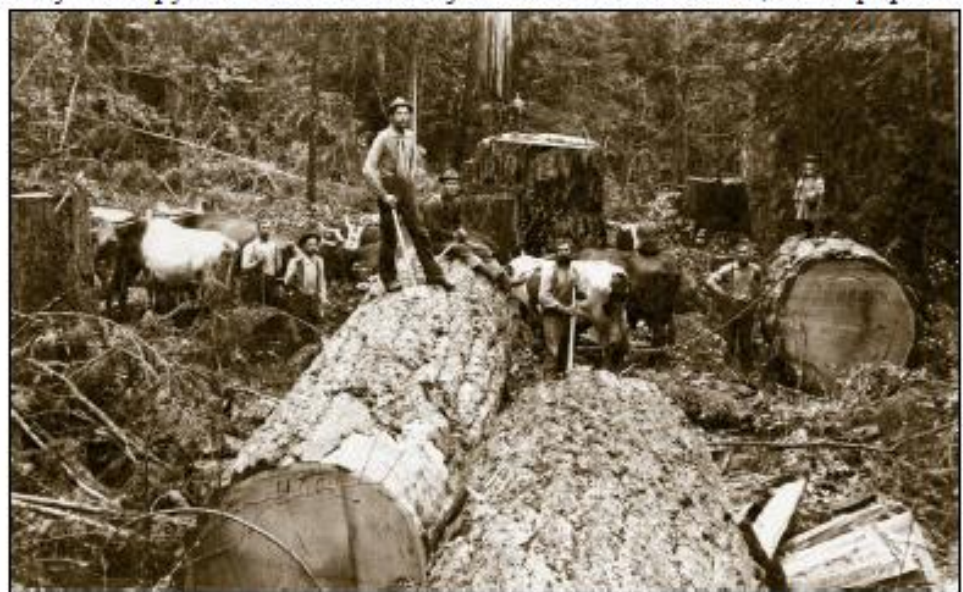
laskavou nabídku odmítl, z Moravy si přivezl ženu, koupil před rokem 1860 dům v Hejnicích a začal hospodařit. Ale také znovu pytláčit. Lov se změnil ve vášeň a Stammelovi nebylo pomoci. S hajným se snažil dohodnout „ po dobrém “.

Dochovala se věta, kterou prý přátelsky řekl lesnímu z Nové louky: „Ty Václave, máš přece doma vosum zdavejch dětí, nedělej žádný hlouposti, kdybys mě někdy náhodou zahlid v lese. Pro jednoho smce to nestojí za to, běhá jich tam přece dost!“ Lesní usoudil, že Stammel má koneckonců pravdu, a nespěchal, aby mu někde v lese padnul do rány. Se Stammelem to bylo stále horší, doma prosila žena, přátelé ho varovali; Stammel však učil své dva malé syny střilet ve stodole na kyvadlo pendlovek, aby měli také jistou ruku. Ale sám nahlížel, že je jen otázkou času, kdy se s někým v lese srazí, a že to bude nedobré setkání: buď hajný zastřelí jeho, nebo bude rychlejší on a pak se ze Stammela stane vrah.

Pojal tedy tragické rozhodnutí a jeho osud se začal rychle naplňovat. V té době se hodně hovořilo o Americe a mnoho lidí z Jizerských hor se tam také stěhovalo. Stammelovi ji vychvalovali jako zem zaslíbenou pro lovce a ráj divokých zvířat, kde nejsou hajní a kde jizerskohorský pytlák bude moci střilet, jak se mu zachce. Stammel se rozhodl. Prodal hospodářství, koupil lístky na loď a sezval kamarády k poslednímu rozloučení. Ještě jednou, naposledy, se vydal do hor, aby ulovil jelena a vystrojil z něj pro přátele hostinu. Bylo to úterý 6. října 1863.

Buky nad Hejnicemi byly již asi zlaté, vzduch čirý a vysoko nad lesy volaly kvičaly. Celé hory přešel Stammel a jen pár kilometrů od své rodné Královky, nad údolím Černé Nisy, střelil svého posledního jelena. Bylo to ale i poslední zvíře, které pytlák Stammel ulovil ve svém životě. Nedaleko odtud byli toho dne na číhané dva lesníci: Antonín Mieth a adjunkt Neuwinger z Nové Louky. Náhle slyšeli blízko výstřel a hned za ním tiše běželi. Na svahu Nisy viděli pytláka skloněného nad jelenem. Nestačili zavolat, ani se připravit

k výstřelu, pytlák se náhle prudce vztyčil, popadl rozkládací dvouhlavňovku a bleskurychle vystřelil. Adjunkt uskočil za strom, ale starší a pomalejší Mieth vykřikl a zhroutil se. Pak vystřelil Neuwinger. Rána padla, ozvěna se rozehrměla lesem a muž zmizel, jako by se do země propadl. Adjunkt se o něj ani nestaral, přiklekl k lesnímu, který krvácel z ošklivé rány na pravém stehně.

Dřevorubci při práci, kácení pralesa ve státě Washington. Tak začínala v Americe rodina Anny Zenknerové... (z ročenky JJHS 2007)

Teprve pozítří, 8. října, se po horách roznesla zpráva, že se Stammel nevrátil ze svého posledního lovu, a lidé se jej vypravili hledat. Našli jej slabou čtvrt hodinku od místa přestřelky. Ležel v hustém lese tak, jak jej

často vidali chodit na lov: ve vestě ze světlešedého cvilinku, s vysloužilou čepicí omotanou červeným šátkem a vysokých botách z červené juchty. Na obličej měl přilepen žiněný plnovous. Tvář měla neobvykle vážný, ale nikoliv bolestný výraz. A nejpodivnější věc – hlava mrtvého spočívala na podušce ze zeleného, čerstvě natrhaného mechu.

Zpráva o tom, že Stammel je mrtev, vzrušila celé Jizerské hory. Nebylo člověka, který by uvěřil úředním povídačkám libereckých novin, že Stammel byl v lese překvapen a zastřelen na útěku, že zemřel na vnitřní vykrvácení a že na jeho těle našel lékař staré jizvy. Horalé byly přesvědčeni o tom, že tak silnému a zkušenému pytlákovi byly nastraženy „smyčky a kličky“ a v těch že byl pak nejslavnější pytlák Jizerských hor hanebně ubit, nebo ze zálohy odstřelen.

Z liberecké márnice byl Stammel převezen domů do Hejnic a tam také za ohromující účasti lidí pohřben na dnes již zrušeném hřbitově u kostela. Když spouštěli rakev do hrobu, povzdechl si prý jeden starý lesník: „Jemu je dobře a nám je líp.“

Adjunkt Neuwinger byl přeložen na Moravu, aby v lesích nedošel úhony, lesník Mieth se po dlouhé době uzdravil a jeho rodina postavila na místě neštěstí kamenný pomníček křížem a nápisem Miethova rodina. Přesto se pomníčku říká Stammelova smrt. Paroží posledního Stammelova jelena viselo pak dlouhá léta v myslivně na Nové louce.

Plány odjezdu do Ameriky pro zbytek rodiny Zenknerovi vzal na nějakou dobu za své a Anna Zenknerová se po třech letech znovu provdala za Josefa Schimka. Až když se za několik let vrátil do Čech z Washington Territory v Americe Josef Mauermann, aby tu našel manželky pro své dva syny ve své rodné zemi, vybral jako budoucí ženu pro jednoho ze svých synů i sestru Josefa Schimka. Tak se i Anně Zenknerové-Schimkové naskytl dlouho očekávaná příležitost a s rodinou se parníkem Parthenia, používaném k cestám na Aljašku, vypravila na dvanáctidenní plavbu do Ameriky. V San Franciscu čekala rodina několik dní na loď, s kterou pokračovali tři a půl dne na sever do Portlandu. Ve městě Kalama nasedli na vlak, který je po nově postavené železnici odvezl do města Saundersville – nyní nazývaném Chehalis ve Washington Territory. Bylo 22. listopadu 1872. Austin, nejstarší Annin syn – tehdy čtrnáctiletý – začal okamžitě vydělávat v oboru, kterému se v Čechách naučil. Stal se prvním cestujícím ševcem v okolí. Jeho prvním zákazníkem byla rodina Charleyho Whita v Bawfaw. Pan White připravil kůže, stůl a pokoj pro mladého ševce, jenž vyráběl boty po jednom dolaru za pár. Austin zůstal s rodinou, dokud nevyrobil boty pro každého jejího člena.

V roce 1873 našla rodina Schimkova svůj domov na jih od Hanaford Creek, nedaleko od ústí potoka do řeky Shookumchuck, kde se rozhodli vybudovat na tmavé blátivé půdě srub z hrubě otesaných klád.

I přes svou jemnou povahu a lásku k pěkným věcem Anna Schimková vždy záviděla mužům práci na poli a v lese. Příležitost k pořádné práci měla s příchodem železnice, to byla možnost vydělat si nějaké peníze. Železniční společnost platila 1,25 dolarů za sáh dřeva. Anna Schimková a její dvanáctiletý syn Oddie pokáceli za zimu 72 sáhů dřeva, které její manžel na jaře odtáhl a naskládal podél železniční tratě. Veškerý výnos byl čistým ziskem. Nic nebylo třeba platit, každý mohl těžit dřevo, kde ho napadlo. Dřevo představovalo něco, co je třeba odstranit, aby bylo možné půdu obdělat a pěstovat na ní pšenici a oves. I oba starší synové Anny Schimkové byli známi pro své dřevorubecké schopnosti. Na Antona se vzpomíná jako na jednoho z nejlepších dřevorubců v této části země. Uměl pokácet strom širokou sekerou tak jemně a bez záseků, že by člověk přísahal, že kládu někdo začistil hoblíkem... (pokračování v ročenke JJHS 2007)

Až půjdete po staré cestě skrz „Alej děti“ k Černé studnici, můžete si vzpomenout na Stammela – nejslavnějšího pytláka Jizerských hor. Takhle stráň kdysi nesla jeho jméno...

Na Stamlberku (-jas- 1/2003)

Z kronik, z Knihy o Jizerských horách a ročenky JJHS 2007 vypsál -jas-